

PARC CULTURAL DEL BAIX GAIÀ

Jaume Salvat Salvat

RESUM

Aquest treball es presenta en el marc de les tasques realitzades pel Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics de la Universitat Rovira i Virgili per iniciativa dels ajuntaments del Baix Gaià, el Consell Comarcal del Tarragonès i el Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona.

El Parc Cultural es presenta com una nova forma de posar en valor els recursos en una única proposta interpretativa que faciliti la comprensió del territori de forma integrada i no segregada. L'objectiu és doble: posar a disposició dels agents del territori un nou instrument turístic que contribueixi al desenvolupament econòmic i diversifiqui l'activitat turística, incloent els municipis de l'interior, mitjançant formes de turisme cultural, i posar en valor els recursos culturals i naturals a través de noves formes de comunicació del patrimoni.

1. ANTECEDENTS

Els municipis d'Altafulla, el Catllar, Creixell, la Nou de Gaià, la Pobla de Montornès, Renau, la Riera de Gaià, Roda de Barà, Salomó, Torredembarra i Vespella de Gaià, que conformen el que s'anomena la subcomarca del Baix Gaià, van signar el febrer de 2007 un conveni de col·laboració per a la promoció turística del conjunt dels municipis, posant de manifest la voluntat de col·laborar conjuntament i amb la resta de les administracions que actuen al territori. El conveni va sorgir de la necessitat d'impulsar les activitats turístiques en aquest àmbit territorial per tal de mantenir, consolidar i, fins i tot, potenciar el turisme als municipis costaners i fer participar els municipis d'interior, de forma particular, del desenvolupament d'activitats turístiques, amb l'objectiu de valorar el patrimoni i generar noves oportunitats d'activitat econòmica. La costa ofereix experiència i atractiu consolidat i l'interior ofereix patrimoni, autenticitat i tranquil·litat.

El Consell Comarcal del Tarragonès promou la subcomarca del Baix Gaià com a àmbit territorial d'actuació turística diferenciat, on s'inclouen els onze municipis esmentats, el nucli

de l'Argilaga, del municipi de la Secuita, i els nuclis de Tamarit, Ferran i la desembocadura del riu Gaià del municipi de Tarragona.

D'altra banda, el Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona, dins del seu pla d'acció, manté una línia de suport a través del Servei d'Assistència als Municipis destinada a la redacció de plans estratègics turístics amb l'objectiu de diversificar i complementar l'oferta de conjunt. Per a aquesta tasca compta amb el Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics de la Unitat de Geografia de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

En aquest marc impulsat pel Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona i realitzat pel Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona es va presentar, el gener de 2008, l'estudi titulat «Estratègies per a la Dinamització del Turisme als municipis del Baix Gaià».

El mes de febrer d'aquest mateix any es va presentar una sol·licitud per incloure un conjunt d'accions en el «Pla de Foment dels Castells del Baix Gaià». Tot i que el Pla no ha estat aprovat com a tal, les directrius d'ambdós documents serveixen per impulsar el desenvolupament del turisme sota el lideratge del Consell Comarcal del Tarragonès en estreta col·laboració amb els ajuntaments.

Això ha comportat l'inici d'un conjunt d'accions, algunes ja acabades i altres en la fase final, com ara:

- La creació de la imatge gràfica de caràcter turístic del Baix Gaià.
- La millora de la senyalització turística de la Ruta dels Castells del Baix Gaià.
- El projecte de museïtzació del castell del Catllar.
- El disseny de la Ronda Verda del Baix Gaià.
- La creació d'un SIG turístic.¹
- La creació de la Guia de Serveis Turístics del Baix Gaià.
- La Guia Gastronòmica del Baix Gaià.

En tot cas, el territori del Baix Gaià disposa de diversitat de recursos d'interès patrimonial i turístic:

- Els castells medievals que més enllà del seu valor patrimonial, històric i cultural generen identitat col·lectiva.
- Diversos recursos de gran valor que formen part del Conjunt Arqueològic de la Tàrraco Romana.
- La vall del riu Gaià, els espais naturals, el paisatge agrari i les platges.
- Festes i tradicions populars molt singulars i gastronomia de caràcter territorial.
- Construccions etnològiques que completen el paisatge agrari i restes prehistòriques.

¹ Sistema d'Informació Geogràfica.

Tot un conjunt de recursos dispersos territorialment i temàticament que relacionats permeten comprendre l'estructura social i paisatgística d'aquest territori.

Per aquesta raó, i per tal de posar-ho en valor, es proposa considerar el conjunt territorial com un gran parc cultural on es faciliti la comprensió i la interpretació d'aquests valors.

2. CONCEPTE I DEFINICIÓ DEL PARC CULTURAL DEL BAIX GAIÀ

Fins fa poc temps, la interpretació era restringida als espais naturals, les restes arqueològiques o els monuments artístics. Aquestes limitacions deixaven fora la resta d'espais que, tot i tenir elements força singulars, la dispersió física i temàtica dels atractius no en permetia una lectura de conjunt que és, en definitiva, la que revela el veritable significat del conjunt.

Alguns espais com el del Baix Gaià, molt transformats, requereixen d'una nova visió integrada de la interpretació del patrimoni que relacioni el conjunt dels recursos culturals i naturals que s'hi poden observar i que contribueixi a desxifrar aquelles qüestions que una simple aproximació encuriosida planteja al visitant.

En tot cas, la interpretació és un mètode de presentació i comunicació del patrimoni que el valoritza a través d'una funció lúdica i formativa. Tenint en compte que la interpretació és una visió concreta, una proposta que no pretén desvelar tots els interrogants que es puguin plantejar, ofereix les claus per a una lectura que permet *veure, explorar, situar, observar, analitzar, comprendre, sentir i reviure*.²

Això respon a un doble objectiu:

- L'interès i la demanda del públic visitant que busca espais que acompanyin els valors patrimonials de valors educatius i recreatius.
- L'interès de la població local de valoritzar el seu patrimoni i fer-ne emblema de la seva singularitat i definidor de la seva identitat.
- En tot cas la interpretació ha de mantenir un conjunt de condicions:
 - La utilització del patrimoni amb finalitats culturals, educatives, socials i turístiques.
 - Ha de revelar *in situ* el significat del llegat cultural natural o històric, i no únicament a partir de la informació dels fets.
 - Comunicar experiències i sensacions mitjançant objectes originals, el contacte directe amb els recursos o utilitzant il·lustracions i altres sistemes de comunicació.

La interpretació és un mètode de treball que facilita la presentació i l'ús social del patrimoni i serveix per oferir lectures i opcions per a un ús actiu d'aquest patrimoni, utilitzant tota classe de recursos de presentació i animació. La interpretació parteix d'uns testimonis culturals i/o naturals, ja siguin materials o immaterials, que s'han desenvolupat en un lloc concret i intenta aconseguir la dinamització del patrimoni en el seu context original. Per això es persegueix la recuperació *in situ* i la màxima contextualització possible dels recursos patrimonials i es rebutja la idea de l'objecte com a valor en el mateix, al marge de la seva funció i el seu entorn.

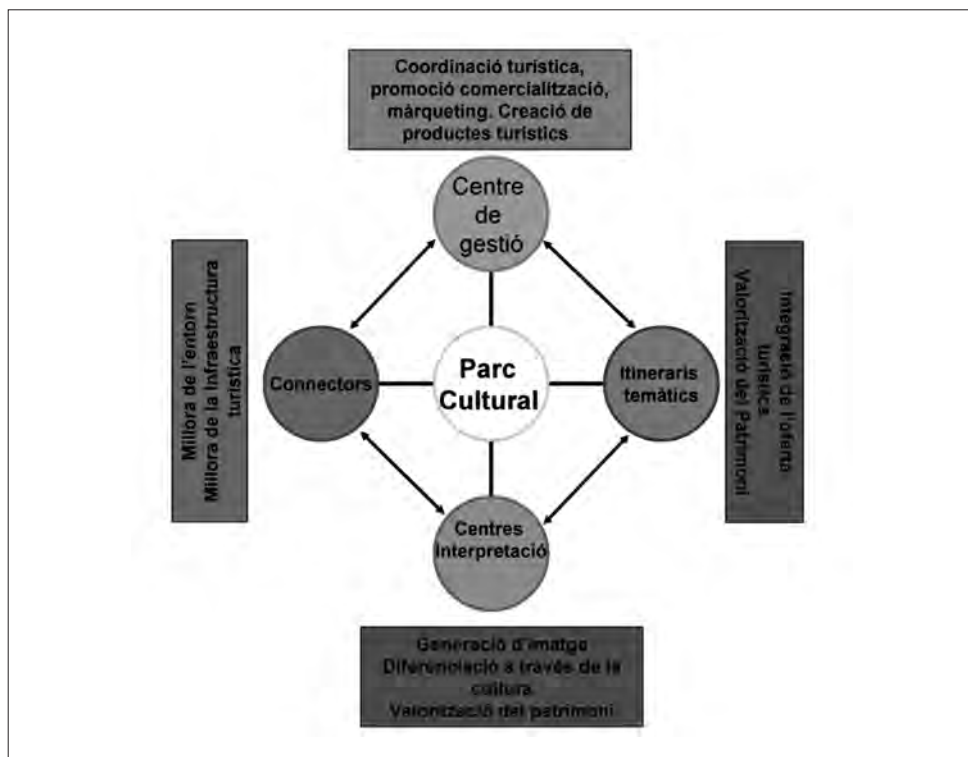
² IZQUIERDO *et al.*, 2005, p. 9.

Pel que fa al Baix Gaià, el Parc Cultural és un instrument de planificació emmarcat en les estratègies de desenvolupament territorial, centrat especialment en les polítiques de comercialització i explotació turística definida en diversos estudis previs i que han estat la base d'aquesta proposta. Pren com a referència les noves concepcions museològiques associades a la interpretació del patrimoni que contraposen la dispersió dels recursos interpretatius a la concentració en un equipament únic.

Tots aquests recursos i equipaments es poden relacionar en xarxa, la qual cosa ha de permetre que el visitant descobreixi els elements del territori d'una forma ordenada i amb una certa coherència formal al mateix temps que s'afavoreix la participació de tots els municipis.

3. ESTRUCTURA DEL PARC CULTURAL DEL BAIX GAIÀ

El Parc Cultural del Baix Gaià és un concepte que integra les propostes de turisme cultural existents i aquelles que es puguin incorporar en un futur immediat. Es tracta d'una proposta flexible que permet afegir nous atractius en la mesura que es posin en valor i es preparin per a l'ús recreatiu.

□ Figura1: Esquema estratègic del Parc Cultural del Baix Gaià.

El Parc Cultural del Baix Gaià s'estructura a partir de quatre components bàsics: la gestió, que és l'element més crític de qualsevol procés de desenvolupament; els centres d'interpretació, que són els elements materials objecte de visita; els connectors, que integraran de forma distintiva els territoris en l'activitat turística; els itineraris temàtics, que han de crear la narrativa de les experiències turístiques i culturals adaptades a diferents segments de demanda.

3.1 LA GESTIÓ DEL PARC CULTURAL DEL BAIX GAIÀ

En els documents estratègics que han estat la base per a la definició del Parc Cultural es preveu que cada equipament visitable pugui esdevenir un centre d'atenció al visitant, però no tots tenen la capacitat per convertir-se en oficina de gestió, ja que es requereix d'uns espais i unes infraestructures mínimes per poder centralitzar les tasques de coordinació i producció turística. Els municipis del litoral tenen condicions per fer aquesta funció. Ara bé, seria recomanable que l'oficina de gestió es localitzi en un municipi d'interior i d'entre aquests es proposa el Catllar o la Nou de Gaià.

La gestió és imprescindible per a qualsevol activitat i implica dotar-se de recursos materials i humans suficients per assolir els objectius per als quals s'ha plantejat el Parc Cultural.

- *Manteniment del patrimoni cultural*: la protecció del patrimoni resulta essencial per consolidar i fonamentar els continguts de l'oferta turística del territori, així com per recuperar i mantenir elements identitaris o històrics. El desenvolupament del turisme pot convertir-se en una eina útil de cara a pregonar els valors del patrimoni, donar-lo a conèixer, promoure'n el manteniment i la conservació i, fins i tot, la recuperació de determinats elements patrimonials.
- *Diversificació de l'economia*: el desenvolupament del turisme s'ha de veure com una oportunitat de negoci que comporta la creació de nous llocs de treball. El turisme es planteja com una via per diversificar i dinamitzar l'economia local especialment en els sectors de la restauració, l'allotjament, l'artesanía i els serveis, en general.
- *La millora dels espais urbans*: l'adequació turística dels nuclis històrics o la millora del mobiliari urbà mitjançant l'embelliment de l'entorn afavoreix tant el gaudi del visitant com la millora de les condicions de vida del resident.
- *Protecció dels valors naturals i paisatgístics*: implica el manteniment dels espais naturals però també dels paisatges singulars, simbòlics o identitaris. Comporta la inclusió de criteris de qualitat ambiental i estètica en la gestió turística.
- *Millor gestió territorial*: el desenvolupament del turisme té implicacions sobre l'estructura del territori, ja que s'han d'adequar i crear noves infraestructures i serveis, s'ha d'actuar sobre els recursos, sobre les vies de comunicació i implica un canvi en l'estructura social, econòmica i productiva. Per tant, la utilització del turisme per a l'ordenació del territori no és solament un objectiu, sinó que respon a la necessitat de planificació conjunta de les diferents activitats que es desenvolupen.

3.2 ELS CENTRES D'INTERPRETACIÓ

Els centres d'interpretació són un element fonamental en la materialització del Parc Cultural del Baix Gaià. Els distints arguments turístics definits en el document *Estratègies per al desenvolupament del turisme al Baix Gaià* s'han de correspondre amb diferents centres d'interpretació i han de permetre en el futur integrar nous equipaments que es vagin creant. Aquests arguments turístics es basen en l'agrupació de recursos i en síntesi, tot i que no en són els únics es descriuen a la figura següent:

Tema	Recursos	Equipament potencial
Història i Patrimoni	Els Castells Medievals	Castell del Catllar
	Conjunt arqueològic de la Tàrraco Romana	La Vila dels Munts d'Altafulla L'Arc de Barà
	Jaciments arqueològics	Poblat Ibèric del Catllar Museu de Fòssils de Renau
Natura i Paisatge	El riu Gaià	l'Hort de la Sinia Els Miradors
	El litoral	Els Muntanyans Els Miradors
	L'interior	Els Miradors
Producció	l'ús de l'aigua	El Moli del Mig de la Riera de Gaià La Farga del Catllar
	L'agricultura de secà	Cal Cabaler a Creixell Moli d'oli de la Pobra de Montornès
	La pesca	Cal Cabaler a Creixell
Etnologia	Les tradicions	Ca Cadernal
	El folklore	Centre de Cultura Popular de Torredembarra
Art	Les expressions artístiques	Mas d'en Plana a Vespella de Gaià Exposició permanent Salvador Dalí i Museu de l'escriptor de Roda de Barà

□ Figura 2: Centres d'interpretació del Parc Cultural del Baix Gaià.

3.3 LES CONNEXIONS

Es tracta de vies que aprofiten infraestructures ja existents per tal de connectar directament els diferents centres d'interpretació del patrimoni cultural o altres equipaments i recursos turístics amb el punt principal de relació del sistema de xarxa.

El Parc Cultural del Baix Gaià es crea sobre un territori on les connexions entre els municipis es faciliten a través de la xarxa viària bàsica. Altrament existeixen diferents rutes senyalitzades que es basen en distintes propostes temàtiques com la que s'anomena «A peu pels Castells del Baix Gaià». De totes maneres, i com a conseqüència de la programació estratègica turística i promoguda en el Pla de Foment dels Castells del Baix Gaià s'està creant el que s'anomena la *Ronda verda del Baix Gaià*, que vol ser una via de comunicació de la totalitat dels municipis a través d'un vial no motoritzat.

La Ronda Verda ha de ser un equipament emblemàtic que, sense ser exclusiu, es proposi com l'element de connexió dels recursos i equipaments turístics del Baix Gaià. Des d'aquest punt de vista la Ronda Verda juga un doble paper: connector de municipis i proposta diferenciada i singular del Parc Cultural.

3.4 ELS ITINERARIS TEMÀTICS

La creació i disseny d'itineraris tematitzats representa una eina clau per dotar de contingut la infraestructura turística. Els itineraris tematitzats han de tenir un especial component didàctic i interpretatiu. El seu disseny ha de ser molt acurat i s'han d'integrar en la xarxa d'itineraris i senders del conjunt del territori. Els fonaments d'un itinerari són tant el seu recorregut com el contingut particular de cada un dels nodes que l'articulen. Els nodes són els recursos turístics identificats prèviament. Recursos sobre els quals s'ha d'actuar i han de rebre un tractament individual que acaba per donar valor i contingut al conjunt de l'itinerari. L'actuació sobre els recursos implica el condicionament i adequació dels espais de cara a crear els arguments que sustentin el desenvolupament de l'itinerari. De fet, la sola inclusió d'un recurs en un itinerari el valoritza.

ITINERARIS SUPRAMUNICIPALS	
Temàtica	Nodes
Patrimoni romà	El Poble romà dels Muntis d'Altafulla La Vila del Moro de Torredembarra
Conjunt arqueològic de la Tàrraco Romana	l'Arc de Barà de Roda de Barà Vila de la Clota Els Banys romans de la Nou de Gaià
Els castells medievals	Castell del Catllar Castell de Tamarit Castell de Ferran Castell de Vespella de Gaià Castell de Sta. Margarida de la Riera de Gaià Torre del Cucurull de Roda de Barà Castell de Montornès la Torre de Torredembarra Masia Castell de Clara Castell de Creixell
L'aigua	Molí del Mig de la Riera de Gaià La Farga del Catllar La Muntanya dels Molins de Roda de Barà l'Hort de la Sinia d'Altafulla Horts de Ferran i Tamarit
Art	Museu de l'escriptor de Roda de Barà Exposició permanent de Salvador Dalí Parc de les escultures de Vespella de Gaià Mas d'en Plana a Vespella de Gaià Capella del Sant Crist de Salomó
Tradicions	Sala d'exposicions del Castell del Baró de les Quatre Torres de la Nou de Gaià Ca Cadernal a Salomó Centre de Cultura Popular de Torredembarra Pessebre vivent del Castell de Montornès Festes Majors Altres esdeveniments festius

□ Figura 3: Itineraris supramunicipals.

Paral·lelament als plantejaments que porten a la creació d'un itinerari, cal pensar en la necessitat de serveis i equipaments de suport de cara a la materialització dels objectius que es pretenen. A més, el fet que es plantegin com a itineraris multimodals implica la necessitat d'enfocar-los a diversos segments de demanda i la possibilitat i opció de realitzar-los a peu, amb BTT, a cavall o amb mitjans motoritzats segons la distància a recórrer, la dificultat i la durada de l'activitat o el públic al qual es dirigeix. Això no vol dir que cada modalitat requereixi una senyalització específica, sinó que el condicionament dels camins ha de ser útil per a totes les modalitats.

No solament les grans excursions de diverses hores han de facilitar l'aproximació als recursos. Els itineraris de petit recorregut de menys d'una hora són molt apreciats per un ampli sector de la població, tant dels visitants com per la població local.

ITINERARIS DE PETIT RECORREGUT	
Temàtica	Nodes
La Farga del Catllar	El Catllar
El Parc de les escultures	Vespella de Gaià
Les hortes	La Riera de Gaià
Itineraris urbans	Altafulla
	Torredembarra
El Castell	La Poble de Montornès
	Vespella de Gaià
La pedra seca	Torredembarra
	Creixell
	La Nou de Gaià
	La Poble de Montornès
La desembocadura del riu Gaià	Salomó
	Tamarit
Els Muntanyans	Torredembarra
Els Gorgs	Creixell

□ Figura 4: Itineraris de petit recorregut.

Aquests itineraris poden aprofitar part dels itineraris més llargs, però sempre que es pugui han de permetre tornar al punt de sortida sense repetir cap part del camí. Tots han de tenir un caràcter molt local, comunicar el poble amb els recursos més importants, una àrea de lleure, algun espai singular, algun element etnològic, etc.

Els itineraris han d'evitar passar per les carreteres i per camins enquitranats, ja que això permet, encara que es puguin trobar vehicles motoritzats, realitzar el passeig de manera tranquil·la. Els itineraris de petit recorregut completen perfectament l'oferta de restauració i allotjament dels llocs. Poder fer un passeig abans o després d'un àpat i que el passeig pugui ser de vint minuts, mitja hora o com a molt una hora i mitja és ideal. També serveixen per al passeig i l'exercici físic de la població local.

Per tant, els itineraris han de tenir aquesta doble funció: per als residents i com a suport de l'activitat turística.

Els recorreguts han d'incloure informació sobre els recursos que s'observen al camí, preveure llocs d'ombra i de descans i senyalitzar adequadament les fonts per refrescar-se.

Així, doncs, un itinerari es concep com una proposta interpretativa que compacta les diverses manifestacions del patrimoni i ofereix l'oportunitat d'articular projectes de desenvolupament turístic de caràcter especialitzat.

A banda cal tenir present que la creació d'un itinerari implica:

- Disseny conceptual.
- Definició del mercat potencial al qual es dirigeix.
- Delimitació territorial, planificació i programació d'actuacions.
- Actuació prioritzada sobre el terreny.
- Establiment d'una estratègia de comunicació.
- Disseny dels instruments de gestió.
- Aplicació d'estratègies d'animació, comercialització, venda, avaluació i control.

4. COMPONENTS DEL PARC CULTURAL DEL BAIX GAIÀ

El Parc Cultural del Baix Gaià ha de seguir set components bàsics que assenyalen la Carta Ename³ per a la interpretació dels llocs culturals aprovada en l'assemblea d'ICOMOS⁴ el 4 d'octubre de 2008 a Quebec:

1. Accés i acollida: El Parc Cultural del Baix Gaià ha de garantir l'accés i la comprensió dels recursos culturals i naturals que permeten la comprensió del territori. Per aquesta raó s'adeqüen diversos centres de diversa categoria i temàtica.
2. Fonts d'Informació. La interpretació dels llocs compta amb la col·laboració de diverses institucions com la Universitat Rovira i Virgili, el Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics de la Unitat de Geografia, l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social i la Fundació ca Cadernal de Salomó.
3. Context i ubicació. La interpretació dels llocs pertanyents al patrimoni cultural tenen en compte un context molt més ampli. Els diferents equipaments interpretatius expliquen tant l'objecte que els acull com el que representen.

³ L'objectiu d'aquesta carta és definir els principis bàsics per la interpretació dels llocs pel que fa a la seva relació amb l'autenticitat, la integritat intel·lectual, la responsabilitat social i el respecte cap al significat i el context cultural.

⁴ ICOMOS és el Consell Internacional de Monuments i Llocs Històrics i Artístics. Es tracta d'una organització no governamental que té com a funció promoure la teoria, la metodologia i la tecnologia aplicada a la conservació, protecció i posada en valor de monuments i conjunts monumentals.

- a) El castell del Catllar s'ha d'explicar com a representació dels castells medievals del Baix Gaià, però també com a elements estructuradors del territori que es transformen en la mesura que es transforma la societat.
 - b) Els miradors han de contextualitzar l'espai i donar significat als diferents recorreguts, ajudar el visitant a situar-se i interpretar el medi físic en relació amb la cultura, la història i la natura del lloc.
 - c) Ca Cadernal no és únicament el lloc on s'explica la tradició i la llegenda del Sant Crist de Salomó, sinó que ajuda a comprendre el significat cultural dels balls parlats i l'estructura social exemplificada per la noblesa de la casa de Josep Nin.
 - d) Ca Cabaler és la mostra d'un patrimoni molt modest que sense l'explicació del qual no es pot entendre com s'ha estructurat el territori de la subcomarca que s'ha centrat en les activitats agrícoles i pesqueres.
 - e) Altafulla i Roda de Barà tenen equipaments emblemàtics inclosos del conjunt declarat Patrimoni de la Humanitat per la Unesco. La vila dels Munts i l'Arc de Barà com a porta d'entrada a la Tàrraco Romana, juntament amb altres espais de la zona com la vila romana del Moro de Torredembarra, la vila romana de la Clota de Creixell o els banys romans de la Nou de Gaià s'han de significar en el context turístic i cultural de Tarragona i del Parc Cultural del Baix Gaià.
 - f) Els espais naturals. Tant la desembocadura del Gaià com els Muntanyans de Torredembarra expliquen els valors naturals i milloren la imatge territorial del conjunt.
 - g) El Gaià explica la història agrícola i l'estructura social de bona part dels municipis.
4. Autenticitat. Els espais que es posen en valor no constitueixen en cap cas una recreació, sinó que es basteixen sobre edificacions existents o mostren els espais naturals i agrícoles tal com són. La interpretació només en facilita una lectura que dóna coherència al conjunt i relaciona els elements històrics fins a l'actualitat amb una argumentació lineal que li confereix veracitat.
5. Desenvolupament equilibrat. El pla d'interpretació és sensible a l'entorn cultural i natural. A més de redistribuir els visitants en diferents arguments per al conjunt del territori, proposa una lectura multiargumental encaminada a promoure un desenvolupament equilibrat des del punt de vista social (valoritza el territori), econòmic (crea llocs de treball i proposa noves oportunitats de negoci) i mediambiental (promou la conservació dels espais naturals i els relaciona amb estratègies econòmiques més enllà de la simple conservació). Els espais naturals i els elements patrimonials passen a convertir-se en un element definitori de la qualitat de vida d'aquest entorn.
6. Participació. Els criteris per a la temporització de les accions segueixen dues premisses: la necessitat de conservació i la voluntat local de posada en valor. Aquest segon criteri permet assegurar la materialització de les accions i el seu posterior manteniment.

7. Investigació, educació i formació. Aquests tres principis regeixen la filosofia del Parc Cultural del Baix Gaià. A partir d'una tasca prèvia de recerca sorgeix el deure de comunicar els resultats a través de l'educació i la formació, tant dels visitants com dels mateixos habitants, i especialment dels gestors d'aquest patrimoni. L'educació i la formació són una font de generació de llocs de treball que tindran un efecte multiplicador sobre l'activitat turística en particular i l'economia en general.

5. EL PARC CULTURAL UN PROJECTE CULTURAL I TURÍSTIC

Tot i que el Baix Gaià té una activitat turística consolidada no s'escapa de diversos problemes estructurals detectats en els distints documents estratègics. Entre aquests problemes cal destacar l'alta estacionalitat del turisme, la baixa oferta hotelera i la dificultat de diferenciació de la zona.

El Parc Cultural ha estat pensat per incidir directament en aquests tres factors, ja que el desenvolupament del turisme cultural contribuirà a la desestacionalització turística i a l'increment de la qualitat en els productes i serveis oferts.

El turisme cultural és una activitat en creixement. La major fragmentació de les vacances i les noves tendències que busquen aprendre de manera informal representen una clara oportunitat que permet posar en valor els recursos patrimonials i utilitzar el turisme com un instrument efectiu que asseguri el manteniment del patrimoni.

Actualment, els recursos turístics del Baix Gaià presenten un grau d'aprofitament baix. És per aquest motiu que la recuperació, manteniment i posada en valor dels recursos avui no aprofitats o amb un baix grau d'aprofitament, és una forma de protegir el patrimoni i li atorga valor econòmic, convertint-los en una font de generació de rendes.

El Parc Cultural del Baix Gaià pretén la consolidació de l'activitat turística al Baix Gaià mitjançant l'adaptació de l'oferta turística i de serveis a la demanda de turisme cultural i familiar. Això implica diferenciar l'oferta turística a través de la cultura i aprofita les dinàmiques actuals. Es tracta de connectar l'oferta de sol i platja amb l'oferta cultural del rerepaís amb la finalitat d'incloure tots els municipis, tot i que el paper de cadascun ha de ser molt diferent.

Els municipis costaners amb una major activitat han de ser els llocs per proposar uns equipaments culturals per a grups nombrosos. Per a la vall del Gaià i per als municipis de l'interior on hi ha menys presència turística i el paisatge esdevé més natural, tranquil i amable, caldrà pensar en uns equipaments culturals de més exclusivitat.

L'interior ha de ser el domini del petit format, del contacte personal. L'espai costaner ha de ser l'espai de consum turístic. Els municipis d'interior han de ser l'espai de degustació territorial, és a dir, un espai més exclusiu, que no pas excloent, on les propostes d'oci i turístiques s'han de basar en el petit format.

La creació del Parc Cultural del Baix Gaià ha de servir per donar a conèixer, estimular, mantenir i afavorir la protecció del patrimoni del Baix Gaià. El coneixement del patrimoni és essencial de cara a la seva valoració en el si de la societat com a bé d'interès comú. L'existència

de béns patrimonials en òptimes condicions, ben condicionats i habilitats, contribueixen a ressaltar els valors i les qualitats del model turístic i reforcen la identitat territorial.

Des d'aquest punt de vista el Parc Cultural ha de significar una millora de la imatge projectada per aquest territori i la incidència sobre la presentació dels espais patrimonials millorarà també la imatge turística.

6. CONCLUSIONS

El Parc Cultural del Baix Gaià, més que un producte turístic, és un concepte que permet valoritzar el patrimoni a través d'una interpretació conjunta i una estructura en xarxa. Aquesta forma de valorització comporta una lectura global del territori que en facilita la seva comprensió i justifica la recuperació i manteniment de recursos patrimonials de diversa índole. En donar-li un format turístic, s'acompleix amb el deure de la divulgació dels valors patrimonials i es justifiquen algunes inversions imprescindibles per als objectius conservacionistes del patrimoni i la natura.

Per als municipis d'interior tindrà un impacte significatiu, ja que en la major part dels casos l'activitat turística és molt reduïda. Però, especialment, l'impacte estarà relacionat amb l'increment de l'interès per part de la iniciativa privada de crear negocis relacionats amb la restauració i l'allotjament, tot mantenint el caràcter tranquil d'aquests espais.

Per als municipis costaners l'impacte no ha de ser menor. La possibilitat de diversificar l'oferta en el turisme cultural ha de contribuir directament a la desestacionalització de l'activitat i en la millora de la competitivitat en relació amb altres destinacions de platja.

Ara bé, més enllà dels beneficis estrictament turístics, el Parc Cultural del Baix Gaià, com a instrument de planificació emmarcat en les estratègies de desenvolupament territorial, promou altres tipus de beneficis:

- Econòmics: serà generador de nous llocs de treball directes, però especialment tindrà efectes indirectes sobre l'activitat econòmica, ja que millorarà la infraestructura turística, facilitarà la creació de productes turístics i difondrà l'activitat per al conjunt del territori.
- Socials: és una forma de redescobrir el patrimoni i posar-lo a l'abast del conjunt de la població, turística o resident. Al mateix temps, l'adequació dels equipaments que en formen part comporta la millora d'infraestructures generals i de mobilitat.
- Identitaris: ressalta els elements de singularitat de la història, les tradicions, les edificacions i la natura i representa la possibilitat de valoritzar recursos específics inexplorats, abandonats o subestimats.
- Patrimonials i mediambientals: els equipaments més emblemàtics del Parc Cultural són béns arquitectònics o espais naturals als quals es contribueix a la seva conservació. Tenir espais naturals protegits representa un valor afegit per als territoris i permet posicionar l'activitat turística entre els segments de la població més sensibilitzats per aquests aspectes i més exigents amb la qualitat de l'entorn. Tanmateix, protegir-los i

valoritzar-los, des d'un punt de vista turístic, implica una major comunicació i, per tant, l'augment de la conscienciació mediambiental per part de la població local i visitant, que els acabarà valorant i protegint.

- Culturals. La funció principal del Parc Cultural és la d'explicar el territori, la història i la cultura com a forma de canalitzar la recerca científica que sobre el territori s'ha fet i ha de fomentar activitats destinades a la sensibilització de la població en relació amb la cultura. El Baix Gaià és una comarca molt turística i el seu tret diferenciador de l'entorn ha d'anar lligat al desenvolupament del turisme cultural. El Parc Cultural és un equipament diferenciador de la resta d'equipaments culturals de l'entorn proper i, per tant, motivador en els segments de demanda actuals i potencials.

7. BIBLIOGRAFIA

ANTON, S. (1998). *Rutas e itinerarios culturales. Conceptos, prioridades y desafíos*.

BLAY, J.; SANTESMASES, J. (2007). *El Gaià. El riu emmurallat*. March Editor. Barcelona.

Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics (2008). *Estratègies per al desenvolupament del turisme als municipis del Baix Gaià*. Servei d'Assistència als Municipis de la Diputació de Tarragona.

Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics (2008). *Pla de Foment del Turisme dels Castells del Baix Gaià*. ICODE. Consell Comarcal del Tarragonès.

Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics (2009). *Parc Cultural del Baix Gaià*. ICODE. Consell Comarcal del Tarragonès.

ICOMOS (2008). *Carta ICOMOS de ENAME para la interpretación de los lugares pertenecientes al patrimonio cultural*.

IZQUIERDO, P.; JUAN, J.; MATAMALA, J. C. (2005). *Manual Hicira. Centre d'Interpretació del Patrimoni*. Diputació de Barcelona.